

**«ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ДЕРЖАВИ.
ПОНЯТТЯ Й ОЗНАКИ ДЕРЖАВИ.
ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ»**

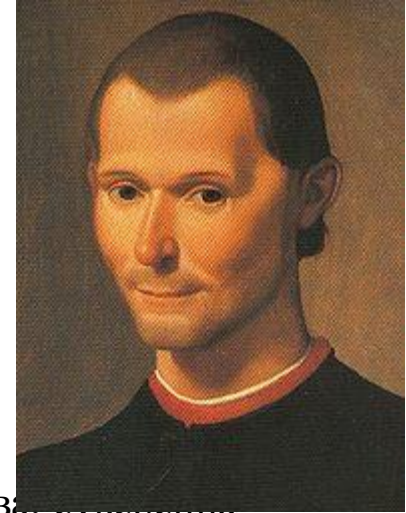

ПЛАН УРОКУ

- ? Визначення поняття держава.
- ? Причини виникнення держави.
- ? Теорії походження держави
- ? Ознаки держави
- ? Функції держави

Вважається, що термін «держава», під якою розумілася певна політична організація суспільства, увійшов до наукового обороту за часів Нікколо Макіавеллі (XVI в.).

Термін «держава» звичайно вживають у двох

У широкому значенні слова “держава” — це всеосяжна правова, суверенна територіальна організація громадянського суспільства, яка має у своєму розпорядженні публічно-політичну владу, спеціальний апарат управління і примушування, забезпечує безпеку існування цивільного суспільства як єдиного цілого.

У вузькому значенні слова “держава” — це механізм здійснення публічно-політичної влади в суспільстві, механізм (апарат) управління суспільством.

За підручником “держава” — суверенна політико-територіальна організація суспільства, що має владу, яка здійснюється державним апаратом на основі правових норм, що забезпечують захист і узгодження суспільних, групових, індивідуальних інтересів з опорою, у разі потреби, на легальний примус.

Найдавнішим етапом розвитку людства було **первісне суспільство**. Колективом первісних людей спочатку було **людське стадо, потім родова громада, плем'я, союз племен**. У невеликих спільнотах, що об'єднували родичів, система відносин між людьми були пов'язана насамперед із **родинними зв'язками**, з батьківством. **Найстарішого представника родової громади** завдяки його авторитету й віку **визнавали вождем**. Непокора йому могла спричинити негативні наслідки для самого «бунтівника», який міг залишитися без засобів існування.

Коли родова громада збільшувалася, її найчастіше очолювала рада старійшин.

Влада в первісному суспільстві ґрунтувалася на сімейному й родинному авторитеті. Найважливіші проблеми розв'язувалися на **загальних зборах**.

Від родової громади люди перейшли до плем'я та союзу племен і потім виникла потреба виробити певні норми поведінки, правила, обов'язкові для всіх, механізми, за допомогою яких можна було б здійснювати **керівництво**. Так виникла держава.

Період	Основні риси
Ранній палеоліт	<u>Первісне людське стадо</u> – невелике нестійке об'єднання первісних людей
Середній палеоліт	
Пізній палеоліт	<u>Родова громада</u> – сталий колектив родичів, що мають спільну власність і працюють разом. Її основою був рід
Мезоліт	<u>Плем'я</u> – група родових громад, які мають спільні мову, територію, вірування, матеріальну та духовну культуру
Неоліт	
Енеоліт	Перехід від материнського роду (<u>матріархату</u>) до батьківського (<u>патріархату</u>)
Доба бронзи	<u>Союзи племен</u> – політичні об'єднання кількох племен (за певних умов ставали зародками державної організації)

Передумови виникнення держави

економічні	соціальні	політичні	географічні
<ul style="list-style-type: none"> • Перехід від привласнення до виробництва; • Поява інституту приватної власності • Ускладнення товарообмінних відносин; • Ускладнення відносин в сфері виробництва; • Поглиблення економічних суперечок між членами суспільства.	<ul style="list-style-type: none"> • Заборона кровозмішання (інцесту); • Заміна полігамних відносин на моногамі; • Поява сім'ї; • Втрата родовою общиною однорідності, заснованої на кровному родстві; • Формування нових видів соціальних зв'язків.	<ul style="list-style-type: none"> • Нездатність суспільної влади задовольняти потреби оновленого суспільства; • Зосередження владних повноважень в руках обмеженого кола осіб; • Формування озброєних загонів, які з часом переросли у структури апарату примусу	<ul style="list-style-type: none"> • Заміна кочового способу життя на осілий; • Закріплення родових общин за певною територією • Необхідність ведення захисту території від інших племен; • Необхідність організації суспільних робіт, пов'язаних з географічними особливостями території

Неісторична

висунув Аристотель, проголосивши: природа людини як "політичної істоти" визначила їй жити в суспільстві, і тому держава є природним продуктом розвитку людських спільнот.

Теологічна

державна влада виникла з волі надприродного чинника – Бога (Ф. Аквінський). Усяка влада від Бога. Держава є необхідність, її мета – "загальне благо".

Патріархальна

фундатор англійський філософ Роберт Філмер (XIII ст.). Держава виникла в процесі механічного об'єднання родів, племен, аж до держав.

Суспільного договору

обстоювали Т. Гоббс і Дж. Локк та Ж.-Ж. Руссо. Держава створюється суспільним договором громадян, які добровільно зобов'язуючись підкорятися її законам.

Підкорення

Л. Гумплович, О. Дюринг. Виникнення держави є результатом завоювання організованішими і сильнішими групами людей гірше організованих і слабших спільнот.

Класова

К. Маркс і Ф. Енгельс. Виникнення держави – це природно-історичний процес. Виникає як наслідок майнової нерівності, розподілу праці, класів. Зникає із зникненням класів.

- ? **Теологічна теорія** (Аврелій Августин, Фома Аквінський) — пояснює походження держави божественною волею, обґрунтовуючи вічність та святість держави.
- ? **Патріархальна теорія** (Арістотель) — полягає у твердженні, що держава походить від сім'ї і є результатом зростання та розподілу сім'ї.
- ? **Договірна теорія** (Гроцій, Ж.-Ж. Руссо, Дж. Локк) — стверджує, що держава виникла внаслідок укладення між людьми суспільного договору — добровільної угоди між правителем і народом для забезпечення спільної справедливості.
- ? **Теорія насильства** (Є. Дюринг, К. Каутський) — пояснює появу держави завоюванням одними племенами чи народами інших.
- ? **Психологічна теорія** (Л. Петражицький) — держава виникла в результаті психологічної потреби людей жити в умовах організованого співтовариства та колективної взаємодії.
- ? **Історико-матеріалістична (марксистська) теорія** (К. Маркс, Ф. Енгельс, В. Ленін) — пов'язує виникнення держави з економічними та соціальними чинниками, виникненням майнової нерівності, розшаруванням суспільства та появою класів. Є найбільш поширеною.
- ? **Органічна теорія** (Т. Спенсер) — порівнює розвиток держави з розвитком біологічних організмів, які народжуються, розвиваються, старіють та вмирають.
- ? **Космічна теорія** — пріоритет виникнення держави на землі віддає інопланетянам.
- ? **Технократична теорія** (Г. Уайльд, Н. Михайлівський) — пояснює появу держави переходом до економіки виробництва.

Ознаки держави:

територія

населення

наявність публічної влади

суверенітет

здатність видавати закони

єдина грошова система

офіційна система оподаткування і
фінансового контролю

формальні реквізити -
офіційні символи: прапор,
герб, гімн.

Функції держави — це основні напрямки діяльності держави, в яких відображаються та конкретизуються її завдання і цілі, виявляється сутність та соціальне призначення держави у суспільстві.

Теорія держави аналізує лише основні функції держави, які можна класифікувати за такими критеріями:

1) за соціальним значенням державної діяльності:

- ? **основні функції** — найважливіші напрямки діяльності держави, які мають пріоритетне значення у визначений історичний період розвитку суспільства (захист прав і свобод людини, економічна, соціальна тощо);
- ? **неосновні (додаткові) функції** — напрямки діяльності держави по здійсненню конкретних завдань, які мають супроводжувальний, допоміжний або обслуговуючий характер (управління персоналом, оподаткування, фінансовий контроль тощо);

2) за часом їх дії:

- ? **постійні функції** — напрямки діяльності держави, що здійснюються впродовж тривалого часу і притаманні їй на всіх або більшості етапах її існування, розвитку та функціонування (політична, соціальна, організація оборони країни тощо);
- ? **тимчасові функції** — напрямки діяльності держави, які спрямовані на вирішення деяких невідкладних завдань і здійснюються протягом певного періоду її існування (боротьба з стихійним лихом, введення надзвичайного стану тощо);

3) за сферою суспільного життя:

- ? **гуманітарні функції** — напрямки діяльності держави та її органів із забезпечення кожній людині належних умов життя;
- ? **економічні функції** — напрямки діяльності держави та її органів щодо регулювання сфери економічних відносин на ринкових засадах і добросовісної конкуренції, створення умов для розвитку виробництва, захист різних форм власності;
- ? **політичні функції** — напрямки діяльності держави та її органів зі створення умов для формування і функціонування державної влади на засадах демократії, регулювання сфери політичних відносин, забезпечення народовладдя;

4) за територіальною спрямованістю:

- ? **внутрішні функції** — напрямки діяльності держави, що здійснюються в межах її території і в яких конкретизується її внутрішня політика відносно економічних, ідеологічних, культурних та інших сторін життя суспільства;
- ? **зовнішні функції** — напрямки діяльності держави, що здійснюються за межами її території у взаємовідносинах з іншими державами та міжнародними організаціями, в яких виявляється її зовнішня політика.

